ISSN 2253-0474 — ژمارەی تۆمارکردنی نێودەوڵەتی

ماوە، ماوەڵ و ماوەستاسپارد، هەردو مانا لەخۆ دەگرێ

ئەستێرە: ٢٠ی ئەیلوول ١٩٨٥ ـ ٢٠ی ئەیلوولی ٢٠٢٥

ئەستێرەناسی ئاشتی: ٤٠ ساڵ لە خزمەتی ئاسمان و مرۆڤدا

ئەستێرەی ئاشتی: ٤٠ ساڵ لە خزمەتی ئاسمان و مرۆڤدا

ئەستێرەی ئاشتی: ٤٠ ساڵ لە خزمەتی ئاسمان و مرۆڤدا

هاوڕێ ئەستێرەناسی ئاشتی، ساڵی 1985 لە ئەنجامی کۆنگرەی 1 ئەستێرەناسی ئاشتی لە شاری ئاسمانی ٩ی ئەیلوول دامەزرا. ئەو کۆنگرەیە بە بەشداری 32 ئەستێرەناس لە 7 وڵات بەڕێوە چوو. ئامانجی سەرەکی دامەزراندنی ئەم ڕێکخراوە ئەوە بوو کە ئاسمان وەک هێمای ئاشتی و هاوکاری نێودەوڵەتی بناسێنرێت، نەک وەک بوارێک بۆ ململانێی چەکی ئەستێرەیی. ئەندامانی یەکەم ڕۆژ بڕیاریان دا کە هەموو ساڵێک ٢٠ی ئەیلوول ببێتە ڕۆژی ئاشتی ئاسمان.

ئەستێرەی ئاشتی لە ٤٠ ساڵی ڕابردوودا ٢ هەزار و 600 شەو چاودێری ئاسمانی کردووە. ئەم ژمارەیە لە ٢ هەزار و 12 هاوکاری ئەستێرەناس لە 18 وڵاتەوە هاتوون. ئەمانە هەندێکیان ئەستێرەناسی ئامیرەکی بوون، هەندێکیان ئەستێرەناسی ئاماتۆر بوون کە تەنیا بە چاو تەماشای ئاسمانیان کردووە. ئەو کەسانەی لە ڕۆژی یەکەمەوە بەشداری کردوون، پێیان دەڵێن «ئەندامانی ڕەسەن». ژمارەیان 11 کەسە و هەموو ساڵێک بە ئامادەبوونی خۆیان شانازی بە ئەستێرەی ئاشتی دەکەن.

ئەستێرەی ئاشتی 7 ئامێری هەیە. 6 تیلیسکۆپی گەورە و 1 کامێرای ئاسمانی فراوانبینی کە بە ناوی «چاوی ڕۆژهەڵات» ناسراوە. ئەم کامێرایە هەموو شەوێک وێنەی 32 چارەگ ئاسمان دەگرێت و بۆ هەموو ئەندامانی ڕێکخراوەکە بە ئینتەرنێت دەنێردرێت. ئەمە وای کردووە کە هاوڕێیانی لە وڵاتانی جیاواز لە کاتێکی وەکو یەکدا هەمان ئەستێرە ببینن. ئەمە یەکێکە لە گرنگترین هۆکارەکانی ئەو هاوکارییە بەهێزەی کە ئەستێرەی ئاشتی بۆ ئەندامانی دروست کردووە.

ئەستێرەی ئاشتی تەنیا شوێنی کار نییە، بەڵکو ناوەندێکی گەورەی ڕاهێنانیشە. هەر ساڵێک 23 خوێندکاری تازە لە ئەستێرەی ئاشتی دەست بە خوێندن دەکەن. ئەو خوێندکارانە لە ماوەی 3 ساڵدا فێری بەکارهێنانی تیلیسکۆپ، شیکردنەوەی داتا و نووسینی وتاری زانستی دەبن. زۆربەی ئەو خوێندکارانەی ئێستا لە ئەستێرەی ئاشتی کار دەکەن، جارێک خۆیان خوێندکار بوون لێرە.

ئەستێرەی ئاشتی هەروەها ناوەندێکی گەورەی داتای ئاسمانیشە. ئەو داتایانە لە ساڵانی ڕابردوودا کۆکراونەتەوە و ئێستا زیاتر لە 1 ملیۆن وێنەی ئاسمان لەخۆ دەگرێت. زانایان لە سەرانسەری جیهان دەتوانن داوای ئەو داتایانە بکەن بۆ توێژینەوەی زانستی. تا ئێستا زیاتر لە 200 توێژینەوەی زانستی بە یارمەتی ئەو داتایانە بڵاو کراونەتەوە.

ئەستێرەی ئاشتی هەوڵی داوە پەیوەندی لەگەڵ وڵاتانی ناوچەگیریدا باشتر بکات. بۆ نموونە، لە ساڵی 2019 ئەستێرەی ئاشتی یارمەتی وڵاتێکی ئەفریقی دا بۆ دروستکردنی یەکەمین تیلیسکۆپی ئامێری خۆی. ئەو تیلیسکۆپە ئێستا لە شاخێکی بەرزی ئەو وڵاتەدا دامەزراوە و ژمارەیەکی زۆر لە خوێندکارانی ئەو وڵاتە لە ئەستێرەی ئاشتی خوێندوویانە.

ئەستێرەی ئاشتی هەروەها پەیوەندی باشی لەگەڵ ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان هەیە. ئەو ڕێکخراوە ساڵانە ڕاپۆرتێک دەربارەی کاروبارەکانی ئاسمان بڵاو دەکاتەوە. ئەستێرەی ئاشتی لە ساڵی 2022 یارمەتی دا بۆ نووسینی بەشێک لەو ڕاپۆرتە. ئەمە یەکەم جار بوو کە ڕێکخراوێکی ئاماتۆر بەشداری لە نووسینی ڕاپۆرتێکی وا گرنگدا دەکرد.

ئەستێرەی ئاشتی ئێستا خەریکی پلانی گەورەیە بۆ ساڵانی داهاتوو. ئەوان دەیانەوێت تا ساڵی 2030 تیلیسکۆپێکی تر لە باشووری ئەمریکا دابمەزرێنن. ئەو تیلیسکۆپە تایبەت دەبێت بە بینینی ئەستێرە نوێیەکان و هەسارە دوورەکان. ئەندامانی ڕێکخراوەکە هیوادارن کە بتوانن بودجەی پێویست بۆ ئەو پڕۆژەیە کۆ بکەنەوە.

ئەستێرەی ئاشتی هەوڵ دەدات هەموو ساڵێک ڕۆژێک بۆ گەنجان ڕێکبخات. ئەو ڕۆژە پێی دەڵێن «ڕۆژی ئاسمان بۆ هەموو کەس». لە ڕۆژی 2024 زیاتر لە 15 هەزار کەس سەردانی ئەستێرەی ئاشتیان کرد. زۆربەیان قوتابی بوون. ئەستێرەی ئاشتی هیوادارە ساڵ بە ساڵ ژمارەی ئەو کەسانەی کە سەردانی دەکەن زیاد بکات.

ئەستێرەی ئاشتی ئەگەرچی ڕێکخراوێکی بچووکە، بەڵام کاریگەرییەکی گەورەی هەیە. ئەو ڕێکخراوە سەلماندوویەتی کە زانست دەتوانێت ببێتە هۆی ئاشتی و هاوکاری. ئەستێرەی ئاشتی بۆ ئەوە دامەزرا کە ئاسمان بۆ هەموو مرۆڤێک بێت، نەک تەنیا بۆ هێزە گەورەکان. ئێستا ئەو ئامانجە لە ٤٠ ساڵی ڕابردوودا بە ڕاستی بووە بە ڕاستی.

ئەستێرەی ئاشتی: ٤٠ ساڵ لە خزمەتی ئاسمان و مرۆڤدا

ئەستێرەی ئاشتی: ٤٠ ساڵ لە خزمەتی ئاسمان و مرۆڤدا

هاوڕێ ئەستێرەناسی ئاشتی، ساڵی 1985 لە ئەنجامی کۆنگرەی 1 ئەستێرەناسی ئاشتی لە شاری ئاسمانی ٩ی ئەیلوول دامەزرا. ئەو کۆنگرەیە بە بەشداری 32 ئەستێرەناس لە 7 وڵاتەوە بەڕێوە چوو. ئامانجی سەرەکی دامەزراندنی ئەم ڕێکخراوە ئەوە بوو کە ئاسمان وەک هێمای ئاشتی و هاوکاری نێودەوڵەتی بناسێنرێت، نەک وەک بوارێک بۆ ململانێی چەکی ئەستێرەیی. ئەندامانی یەکەم ڕۆژ بڕیاریان دا کە هەموو ساڵێک ٢٠ی ئەیلوول ببێتە ڕۆژی ئاشتی ئاسمان.

ئەستێرەی ئاشتی لە ٤٠ ساڵی ڕابردوودا ٢ هەزار و 600 شەو چاودێری ئاسمانی کردووە. ئەم ژمارەیە لە ٢ هەزار و 12 هاوکاری ئەستێرەناس لە 18 وڵاتەوە هاتوون. ئەمانە هەندێکیان ئەستێرەناسی ئامیرەکی بوون، هەندێکیان ئەستێرەناسی ئاماتۆر بوون کە تەنیا بە چاو تەماشای ئاسمانیان کردووە. ئەو کەسانەی لە ڕۆژی یەکەمەوە بەشداری کردوون، پێیان دەڵێن «ئەندامانی ڕەسەن». ژمارەیان 11 کەسە و هەموو ساڵێک بە ئامادەبوونی خۆیان شانازی بە ئەستێرەی ئاشتی دەکەن.

ئەستێرەی ئاشتی 7 ئامێری هەیە. 6 تیلیسکۆپی گەورە و 1 کامێرای ئاسمانی فراوانبینی کە بە ناوی «چاوی ڕۆژهەڵات» ناسراوە. ئەم کامێرایە هەموو شەوێک وێنەی 32 چارەگ ئاسمان دەگرێت و بۆ هەموو ئەندامانی ڕێکخراوەکە بە ئینتەرنێت دەنێردرێت. ئەمە وای کردووە کە هاوڕێیانی لە وڵاتانی جیاواز لە کاتێکی وەکو یەکدا هەمان ئەستێرە ببینن. ئەمە یەکێکە لە گرنگترین هۆکارەکانی ئەو هاوکارییە بەهێزەی کە ئەستێرەی ئاشتی بۆ ئەندامانی دروست کردووە.

ئەستێرەی ئاشتی تەنیا شوێنی کار نییە، بەڵکو ناوەندێکی گەورەی ڕاهێنانیشە. هەر ساڵێک 23 خوێندکاری تازە لە ئەستێرەی ئاشتی دەست بە خوێندن دەکەن. ئەو خوێندکارانە لە ماوەی 3 ساڵدا فێری بەکارهێنانی تیلیسکۆپ، شیکردنەوەی داتا و نووسینی وتاری زانستی دەبن. زۆربەی ئەو خوێندکارانەی ئێستا لە ئەستێرەی ئاشتی کار دەکەن، جارێک خۆیان خوێندکار بوون لێرە.

ئەستێرەی ئاشتی هەروەها ناوەندێکی گەورەی داتای ئاسمانیشە. ئەو داتایانە لە ساڵانی ڕابردوودا کۆکراونەتەوە و ئێستا زیاتر لە 1 ملیۆن وێنەی ئاسمان لەخۆ دەگرێت. زانایان لە سەرانسەری جیهان دەتوانن داوای ئەو داتایانە بکەن بۆ توێژینەوەی زانستی. تا ئێستا زیاتر لە 200 توێژینەوەی زانستی بە یارمەتی ئەو داتایانە بڵاو کراونەتەوە.

ئەستێرەی ئاشتی هەوڵی داوە پەیوەندی لەگەڵ وڵاتانی ناوچەگیریدا باشتر بکات. بۆ نموونە، لە ساڵی 2019 ئەستێرەی ئاشتی یارمەتی وڵاتێکی ئەفریقی دا بۆ دروستکردنی یەکەمین تیلیسکۆپی ئامێری خۆی. ئەو تیلیسکۆپە ئێستا لە شاخێکی بەرزی ئەو وڵاتەدا دامەزراوە و ژمارەیەکی زۆر لە خوێندکارانی ئەو وڵاتە لە ئەستێرەی ئاشتی خوێندوویانە.

ئەستێرەی ئاشتی هەروەها پەیوەندی باشی لەگەڵ ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان هەیە. ئەو ڕێکخراوە ساڵانە ڕاپۆرتێک دەربارەی کاروبارەکانی ئاسمان بڵاو دەکاتەوە. ئەستێرەی ئاشتی لە ساڵی 2022 یارمەتی دا بۆ نووسینی بەشێک لەو ڕاپۆرتە. ئەمە یەکەم جار بوو کە ڕێکخراوێکی ئاماتۆر بەشداری لە نووسینی ڕاپۆرتێکی وا گرنگدا دەکرد.

ئەستێرەی ئاشتی ئێستا خەریکی پلانی گەورەیە بۆ ساڵانی داهاتوو. ئەوان دەیانەوێت تا ساڵی 2030 تیلیسکۆپێکی تر لە باشووری ئەمریکا دابمەزرێنن. ئەو تیلیسکۆپە تایبەت دەبێت بە بینینی ئەستێرە نوێیەکان و هەسارە دوورەکان. ئەندامانی ڕێکخراوەکە هیوادارن کە بتوانن بودجەی پێویست بۆ ئەو پڕۆژەیە کۆ بکەنەوە.

ئەستێرەی ئاشتی هەوڵ دەدات هەموو ساڵێک ڕۆژێک بۆ گەنجان ڕێکبخات. ئەو ڕۆژە پێی دەڵێن «ڕۆژی ئاسمان بۆ هەموو کەس». لە ڕۆژی 2024 زیاتر لە 15 هەزار کەس سەردانی ئەستێرەی ئاشتیان کرد. زۆربەیان قوتابی بوون. ئەستێرەی ئاشتی هیوادارە ساڵ بە ساڵ ژمارەی ئەو کەسانەی کە سەردانی دەکەن زیاد بکات.

ئەستێرەی ئاشتی ئەگەرچی ڕێکخراوێکی بچووکە، بەڵام کاریگەرییەکی گەورەی هەیە. ئەو ڕێکخراوە سەلماندوویەتی کە زانست دەتوانێت ببێتە هۆی ئاشتی و هاوکاری. ئەستێرەی ئاشتی بۆ ئەوە دامەزرا کە ئاسمان بۆ هەموو مرۆڤێک بێت، نەک تەنیا بۆ هێزە گەورەکان. ئێستا ئەو ئامانجە لە ٤٠ ساڵی ڕابردوودا بە ڕاستی بووە بە ڕاستی.

ئەستێرەی ئاشتی: ٤٠ ساڵ لە خزمەتی ئاسمان و مرۆڤدا

ئەستێرەی ئاشتی: ٤٠ ساڵ لە خزمەتی ئاسمان و مرۆڤدا

هاوڕێ ئەستێرەناسی ئاشتی، ساڵی 1985 لە ئەنجامی کۆنگرەی 1 ئەستێرەناسی ئاشتی لە شاری ئاسمانی ٩ی ئەیلوول دامەزرا. ئەو کۆنگرەیە بە بەشداری 32 ئەستێرەناس لە 7 وڵاتەوە بەڕێوە چوو. ئامانجی سەرەکی دامەزراندنی ئەم ڕێکخراوە ئەوە بوو کە ئاسمان وەک هێمای ئاشتی و هاوکاری نێودەوڵەتی بناسێنرێت، نەک وەک بوارێک بۆ ململانێی چەکی ئەستێرەیی. ئەندامانی یەکەم ڕۆژ بڕیاریان دا کە هەموو ساڵێک ٢٠ی ئەیلوول ببێتە ڕۆژی ئاشتی ئاسمان.

ئەستێرەی ئاشتی لە ٤٠ ساڵی ڕابردوودا ٢ هەزار و 600 شەو چاودێری ئاسمانی کردووە. ئەم ژمارەیە لە ٢ هەزار و 12 هاوکاری ئەستێرەناس لە 18 وڵاتەوە هاتوون. ئەمانە هەندێکیان ئەستێرەناسی ئامیرەکی بوون، هەندێکیان ئەستێرەناسی ئاماتۆر بوون کە تەنیا بە چاو تەماشای ئاسمانیان کردووە. ئەو کەسانەی لە ڕۆژی یەکەمەوە بەشداری کردوون، پێیان دەڵێن «ئەندامانی ڕەسەن». ژمارەیان 11 کەسە و هەموو ساڵێک بە ئامادەبوونی خۆیان شانازی بە ئەستێرەی ئاشتی دەکەن.

ئەستێرەی ئاشتی 7 ئامێری هەیە. 6 تیلیسکۆپی گەورە و 1 کامێرای ئاسمانی فراوانبینی کە بە ناوی «چاوی ڕۆژهەڵات» ناسراوە. ئەم کامێرایە هەموو شەوێک وێنەی 32 چارەگ ئاسمان دەگرێت و بۆ هەموو ئەندامانی ڕێکخراوەکە بە ئینتەرنێت دەنێردرێت. ئەمە وای کردووە کە هاوڕێیانی لە وڵاتانی جیاواز لە کاتێکی وەکو یەکدا هەمان ئەستێرە ببینن. ئەمە یەکێکە لە گرنگترین هۆکارەکانی ئەو هاوکارییە بەهێزەی کە ئەستێرەی ئاشتی بۆ ئەندامانی دروست کردووە.

ئەستێرەی ئاشتی تەنیا شوێنی کار نییە، بەڵکو ناوەندێکی گەورەی ڕاهێنانیشە. هەر ساڵێک 23 خوێندکاری تازە لە ئەستێرەی ئاشتی دەست بە خوێندن دەکەن. ئەو خوێندکارانە لە ماوەی 3 ساڵدا فێری بەکارهێنانی تیلیسکۆپ، شیکردنەوەی داتا و نووسینی وتاری زانستی دەبن. زۆربەی ئەو خوێندکارانەی ئێستا لە ئەستێرەی ئاشتی کار دەکەن، جارێک خۆیان خوێندکار بوون لێرە.

ئەستێرەی ئاشتی هەروەها ناوەندێکی گەورەی داتای ئاسمانیشە. ئەو داتایانە لە ساڵانی ڕابردوودا کۆکراونەتەوە و ئێستا زیاتر لە 1 ملیۆن وێنەی ئاسمان لەخۆ دەگرێت. زانایان لە سەرانسەری جیهان دەتوانن داوای ئەو داتایانە بکەن بۆ توێژینەوەی زانستی. تا ئێستا زیاتر لە 200 توێژینەوەی زانستی بە یارمەتی ئەو داتایانە بڵاو کراونەتەوە.

ئەستێرەی ئاشتی هەوڵی داوە پەیوەندی لەگەڵ وڵاتانی ناوچەگیریدا باشتر بکات. بۆ نموونە، لە ساڵی 2019 ئەستێرەی ئاشتی یارمەتی وڵاتێکی ئەفریقی دا بۆ دروستکردنی یەکەمین تیلیسکۆپی ئامێری خۆی. ئەو تیلیسکۆپە ئێستا لە شاخێکی بەرزی ئەو وڵاتەدا دامەزراوە و ژمارەیەکی زۆر لە خوێندکارانی ئەو وڵاتە لە ئەستێرەی ئاشتی خوێندوویانە.

ئەستێرەی ئاشتی هەروەها پەیوەندی باشی لەگەڵ ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان هەیە. ئەو ڕێکخراوە ساڵانە ڕاپۆرتێک دەربارەی کاروبارەکانی ئاسمان بڵاو دەکاتەوە. ئەستێرەی ئاشتی لە ساڵی 2022 یارمەتی دا بۆ نووسینی بەشێک لەو ڕاپۆرتە. ئەمە یەکەم جار بوو کە ڕێکخراوێکی ئاماتۆر بەشداری لە نووسینی ڕاپۆرتێکی وا گرنگدا دەکرد.

ئەستێرەی ئاشتی ئێستا خەریکی پلانی گەورەیە بۆ ساڵانی داهاتوو. ئەوان دەیانەوێت تا ساڵی 2030 تیلیسکۆپێکی تر لە باشووری ئەمریکا دابمەزرێنن. ئەو تیلیسکۆپە تایبەت دەبێت بە بینینی ئەستێرە نوێیەکان و هەسارە دوورەکان. ئەندامانی ڕێکخراوەکە هیوادارن کە بتوانن بودجەی پێویست بۆ ئەو پڕۆژەیە کۆ بکەنەوە.

ئەستێرەی ئاشتی هەوڵ دەدات هەموو ساڵێک ڕۆژێک بۆ گەنجان ڕێکبخات. ئەو ڕۆژە پێی دەڵێن «ڕۆژی ئاسمان بۆ هەموو کەس». لە ڕۆژی 2024 زیاتر لە 15 هەزار کەس سەردانی ئەستێرەی ئاشتیان کرد. زۆربەیان قوتابی بوون. ئەستێرەی ئاشتی هیوادارە ساڵ بە ساڵ ژمارەی ئەو کەسانەی کە سەردانی دەکەن زیاد بکات.

ئەستێرەی ئاشتی ئەگەرچی ڕێکخراوێکی بچووکە، بەڵام کاریگەرییەکی گەورەی هەیە. ئەو ڕێکخراوە سەلماندوویەتی کە زانست دەتوانێت ببێتە هۆی ئاشتی و هاوکاری. ئەستێرەی ئاشتی بۆ ئەوە دامەزرا کە ئاسمان بۆ هەموو مرۆڤێک بێت، نەک تەنیا بۆ هێزە گەورەکان. ئێستا ئەو ئامانجە لە ٤٠ ساڵی ڕابردوودا بە ڕاستی بووە بە ڕاستی.

هێڵی دەریایی نێوان هێمن ڕاگەیەنرا بۆ گەشەپێدانی بازرگانی و گواستنەوەی ناوچەیی

ڕێکخراوێکی ناوچەیی بۆ چاودێری ئاسایش و ڕێکخستنی کێشە سنوورییەکان دامەزرا

وێنەی گرووپی بەشداربووانی کۆنگرەی ئاشتی ئاسمان لە بەردەم تیلیسکۆپی سەرەکی ئەستێرەی ئاشتی

ئاسمانی ئەستێرەی ئاشتی: ٤٠ ساڵ لە خزمەتی ئاسمان و مرۆڤدا

ئەستێرەی ئاشتی ئێستا خەریکی پلانی گەورەیە بۆ ساڵانی داهاتوو، بەڵام هێشتا پێویستی بە بودجەی زیاتر هەیە

بڕوانە لاپەڕە ٧

ئاسمانی ئەستێرەی ئاشتی: ٤٠ ساڵ لە خزمەتی ئاسمان و مرۆڤدا

ئەستێرەی ئاشتی ئێستا خەریکی پلانی گەورەیە بۆ ساڵانی داهاتوو، بەڵام هێشتا پێویستی بە بودجەی زیاتر هەیە

بڕوانە لاپەڕە ٧